

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMO NR. I-1418
34¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS
VISUOMENĖS INFORMAVIMO ĮSTATYMO NR. I-1418 34¹ STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMO NR. XIV-1425 2 IR 3 STRAIPSNIŲ PRIPAŽINIMO NETEKUSIAIS GALIOS
ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

2022 m. rugsėjo 22 d. priėmus Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo Nr. I-1418 34¹ straipsnio pakeitimo įstatymą Nr. XIV-1425 (toliau – Pakeitimo įstatymas), nuo 2022 m. rugsėjo 29 d. įsigaliojo draudimas Lietuvos Respublikoje retransliuoti ir (ar) platinti internete Rusijos Federacijos ar Baltarusijos Respublikos įsteigtų, tiesiogiai ar netiesiogiai valdomų, kontroliuojamų ar finansuojamų subjektų radijo programas, televizijos programas ir (ar) atskiras programas, išskyrus atvejus, kai Komisija suteikia leidimą retransliuoti ir (ar) platinti tokias programas arba kai jos retransliuojamos ir (ar) platinamos iš Europos Sąjungos valstybių narių ar Europos konvenciją dėl televizijos be sienų ratifikavusių valstybių. Pakeitimo įstatymo nuostata padeda apsaugoti Lietuvos Respublikos visuomenės teisę gauti teisingą, tikslią ir nešališką informaciją, kadangi riboja dezinformaciją ir šališką informaciją, kurią Rusijos Federacija intensyviai skleidžia nuo 2022 m. vasario 24 d. pradėto karo Ukrainoje.

Rusijos karinei agresijai Ukrainoje tęsiantis trečius metus, ją lydi nuolatinė šios šalies valdžios inspiruota ir palaikoma intensyvi dezinformacijos kampanija visoje Europos Sąjungoje. Reaguodama į tai ir atsižvelgdama į Rusijos nuolatinius ir suderintus propagandinius veiksmus, nukreiptus prieš ES pilietinę visuomenę ir kaimynines šalis, smarkiai iškraipant ir manipuliuojant faktais, taip pat į veiksmus, kuriais siekiama destabilizuoti padėtį Ukrainoje, Europos Sąjunga ėmėsi ribojančiųjų priemonių¹, tarp jų ir Rusijos valdomų žiniasklaidos priemonių turinio ribojimo. 2023 m. liepos 28 d. Europos Sąjungos Taryba nusprendė nustatyti papildomas ribojamąsias priemones Rusijos asmenims ir subjektams, atsakingiems už skaitmeninės manipuliavimo informacija kampanijos „RRN“ (*Recent Reliable News* / „Naujausios patikimos naujienos“) – kuria siekiama iškreipti informaciją ir skleisti propagandą Rusijos karui prieš Ukrainą remti – vykdymą². ES Tarybos sprendimas pagrindžia tai, kad Rusija visoje Europos Sąjungoje vykdo nuolatinę dezinformacinę ataką, kuria siekiama susilpninti kitų šalių paramą Ukrainai, tokiu būdu siekiant įgyvendinti savo imperialistinius užmojus.

Nesiliaujantys pranešimai apie Rusijoje veikiančioms žiniasklaidos priemonėms ir žurnalistams taikomas sankcijas, veiklos apribojimus ir bausmes³ liudija tai, kad Rusija kuo toliau, tuo labiau gniaužia žodžio, minties ir raiškos laisvę, šalies viduje riboja gyventojų teisę skleisti informaciją. Sankcijas, persekiojimus ir bausmes patiria ne tik žiniasklaidos priemonės, bet ir visuomenės atstovai – 2024 m. vasario 14 d. Rusijos Prezidentui pasirašius Rusijos Federacijos baudžiamojo kodekso ir Baudžiamojo proceso kodekso pataisas⁴, įteisintas asmens turto konfiskavimas už veiklą „nukreiptą prieš Rusijos Federacijos saugumą“. Atsižvelgiant į tai, galima konstatuoti, kad Rusijoje visai neliko sąlygų laisvos minties ir objektyvios informacijos sklaidai, o žiniasklaidoje skelbiama informacija ir visuomenės raiška galima tik tokia, kurios turinys atitinka oficialią Rusijos valdžios retoriką.

Lietuvoje teisė turėti ir laisvai reikšti savo įsitikinimus yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (toliau – Konstitucija) (Konstitucijos 25 straipsnio 1 dalis). Tačiau šis Konstitucijos straipsnis pabrėžia, kad ši teisė nėra absoliuti, t. y. laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją gali būti ribojama įstatymu, jei tai būtina ginant konstitucinę santvarką, bei, kai laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją yra nesuderinama su dezinformacija (Konstitucijos

¹ Žr. ES ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos invaziją į Ukrainą, [sąrašą](#).

² Žr. 2023 m. liepos 28 d. Europos Sąjungos Tarybos įgyvendinimo reglamentą (ES) 2023/1563, kuriuo įgyvendinamas Reglamentas (ES) Nr. 269/2014 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų atsižvelgiant į veiksmus, kuriais kenkiama Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei arba į juos kėsinamasi; [Manipuliavimas informacija Rusijos agresijos kare prieš Ukrainą: ES įtraukė į sąrašą septynis asmenis ir penkis subjektus - Consilium \(europa.eu\)](#).

³ Žr. Europos Tarybos įsteigtos žurnalistų saugumo platformos [pranešimus prieš Rusijos Federacijos veiksmus](#).

⁴ Žr.: <http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202402140012?index=1>

25 straipsnio 3 ir 4 dalys). Pažymėtina, jog Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2023 m. sausio 24 d. ir spalio 4 d. nutarimuose yra konstatavęs, kad žmogaus teises ir laisves ribojančios priemonės, *inter alia* ūkinės veiklos srityje, gali būti taikomos tik laikinai, t. y. tol, kol valstybėje yra susidariusi tam tikra ypatinga situacija arba kol, atsižvelgiant į tuo metu turimą specialią informaciją, yra pagrindo manyti, kad tokia situacija yra neišvengiama. Atsižvelgiant į tai, draudimo taikymo pagrindu siūloma įtvirtinti Nacionalinio saugumo strategijos (toliau – Strategija)⁵ nuostatas, pagal kurias Rusijos Federacija ir Baltarusijos Respublika laikomos keliančiomis pavojų ir grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui. Strategijoje nurodyta, kad didžiausia grėsmė Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui ir nacionalinių interesų užtikrinimui kyla iš augančio Rusijos Federacijos valdžios autoritarizmo, agresyvumo ir imperialistinių ambicijų įgyvendinimo karinėmis ir kitomis, nekonvencinėmis hibridinėmis priemonėmis (Strategijos 14 punktą); auganti Rusijos Federacijos įtaka Baltarusijos Respublikai, politinės, ekonominės ir karinės abiejų valstybių integracijos stiprinimas neigiamai veikia Lietuvos Respublikos ir viso regiono saugumo aplinką; Baltarusijos Respublikos autoritarinio politinio režimo priešiškus ir vykdomos provokacijos prieš Lietuvos Respubliką bei kitas demokratines valstybes didina nenusipėjamumą ir kelia naujų saugumo grėsmių (Strategijos 16 punktą). Remiantis kitomis Strategijos nuostatomis, valstybės ir visuomenės atsparumas, įskaitant informacinį saugumą ir atsparumą, prisideda prie atgrasymo nuo agresijos ir yra pirmoji gynybos linija (Strategijos 35 ir 37 punktai), o informacinio saugumo bei atsparumo stiprinimo uždaviniais, be kita ko, priskirtina kova su dezinformacija, savalaikis reagavimas į informacinius incidentus (Strategijos 37.5 papunktis), visuomenės atsparumo dezinformacijai ir kitoms informacinėms grėsmėms stiprinimas (Strategijos 37.6 papunktis), sąlygų žiniasklaidos veiklos nepriklausomumui užtikrinimas (Strategijos 37.7 papunktis). Atsižvelgiant į tai ir įvertinus, kad Strategija turi būti atnaujinama ne rečiau kaip kas 5 metus⁶, siūlomo pratęsti draudimo taikymo terminas būtų siejamas su Strategijos nuostatų dėl minėtų valstybių ar vienos iš jų statuso įvertinimu ir galimu statuso pasikeitimu.

Papildomai pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas (toliau – VSD) jau nuo 2014 m. savo kasmetinėje ataskaitoje – „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime“ (nuo 2016 m. šį vertinimą VSD atlieka kartu su Antruoju operatyvinių tarnybų departamentu prie Krašto apsaugos ministerijos (toliau – AOTD)) (toliau – Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas) fiksuoja Rusijos siekį skleisti priešiškus Lietuvai naratyvus, aktyvią Rusijos informacinę kampaniją. Tarp grėsmės Lietuvos nacionaliniam saugumui keliančių šalių Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime minimos Rusija ir Baltarusija. 2023 m. parengtame Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime nurodoma, kad Lietuva ir išlieka Rusijos propagandos taikiniu; didžioji dalis prorusiškos propagandos turinio yra generuojama Rusijoje ir skleidžiama rusų kalba per Kremliaus kontroliuojamas žiniasklaidos priemones ir nuo Rusijos valdžios priklausomus nuomonės formuotojus⁷.

VSD ir AOTD 2024 m. Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime pabrėžia, jog informacinis karas yra nuolatinė Rusijos veikla. Rusija nuolat vykdo kompleksines informacines kampanijas, apimančias psichologines-įtakos ar informacines-kibernetines operacijas, kuriomis, siekiant paveikti auditorijų mąstymą, požiūrį ir elgseną, ne tik skleidžiama tikrovės neatitinkanti informacija, tačiau naudojamos ir kibernetiniu ar kinetiniu elementu. Rusijos ar su ja susijusių subjektų įgyvendintos informacinės-kibernetinės atakos Lietuvos informacinėje erdvėje fiksuojamos nuo 2017 metų. Per šį laikotarpį prieš Lietuvą surengtos kelios dešimtys informacinių atakų, kuriomis buvo platinama Rusijos interesus atitinkanti melaginga informacija. Informacinės atakos prieš Lietuvą ir kaimynines valstybes intensyvėja ir pasižymi agresyvumu. Nuo 2023 m. Lietuvos informacinėje erdvėje fiksuojamas akivaizdus informacinių atakų kiekybinis ir kokybinis pokytis. Jomis siekiama paveikti šalių visuomenes, kurstyti baimę ir paniką, trikdyti valstybės institucijų darbą, skatinti nepasitikėjimą

⁵ Žr. Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 „Dėl Nacionalinio saugumo strategijos patvirtinimo“.

⁶ Žr. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo 3 straipsnio 2 dalis.

⁷ Žr. [Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas \(vsd.lt\)](https://vsd.lt)

valstībēs sprendimais ir viešojo saugumo uztikrinimu. Tikētina, kad Rusijas vykdoma informacinē politika agresīvās.⁸

Kadangi Baltarusijos Respublika yra Rusijos Federacijos veiksmų rėmėja ir sąjungininkė⁹, kuriai panašias sankcijas taiko ES, analogiški draudimai turėtų būti taikomi Baltarusijos Respublikos įsteigtų, tiesiogiai ar netiesiogiai valdomų, kontroliuojamų ar finansuojamų subjektų radijo programų, televizijos programų ir (ar) atskirų programų retransliavimui ir (ar) platinimui internete.

Lietuvai, turinčiai išorinę sieną su Rusija (ir Baltarusija), itin svarbu efektyviai apsaugoti jos visuomenę ir informacinę erdvę nuo paminėtų informacinių grėsmių. Kadangi įvertinus paminėtas aplinkybes, t. y. tiek ilgą laikotarpį besitęsiančias dezinformacijos kampanijas, tiek toliau vykstantį karą, bei tai, kad nematyti situacijos gerėjimo požymių, Pakeitimo įstatymo nustatytą ribojimą tikslinga pratęsti konkrečia data neapibrėžtam laikotarpiui, tačiau siejant su Strategijos atnaujinimo politika, kuri vykdoma ne rečiau kaip kas 5 metus.

Įstatymų projektų tikslas – siekiant apsaugoti Lietuvos visuomenę nuo besitęsiančios kryptingos dezinformacijos ir kitų manipuliacijų viešąja informacija, įvertinus, kad tiek Rusija, tiek Baltarusija ir toliau yra laikomos grėsme nacionaliniam saugumui keliančios valstybės, Lietuvos Respublikoje konkrečia data neapribotam laikui, tačiau siejant su Strategijos atnaujinimo laikotarpiu, kuris yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme, pratęsti draudimą valstybėse, keliančiose pavojų ir grėsmę Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui (Rusija ir Baltarusija), įsteigtų, tiesiogiai ar netiesiogiai valdomų, kontroliuojamų ar finansuojamų subjektų radijo programų, televizijos programų ir (ar) atskirų programų retransliavimą ir (ar) platinimą internete.

2. Istatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

Istatymų projektus parengė ir teikia Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Visuomenės informavimo ir autorių teisių politikos grupės (grupės vadovas Deividas Velkas, tel. +370 608 45993, el. p. deividas.velkas@lrkm.lt) vyriausioji specialistė Jogilė Mockevičienė (tel. +370 608 46015, el. p. jogile.mockeviciene@lrkm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra teisiškai reglamentuojami Įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu Visuomenės informavimo įstatyme yra nustatytas analogiškas draudimas Lietuvos Respublikoje retransliuoti ir (ar) platinti internete Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos įsteigtų, tiesiogiai ar netiesiogiai valdomų, kontroliuojamų ar finansuojamų subjektų radijo programas, televizijos programas ir (ar) atskiras programas, išskyrus atvejus, kai Komisija yra suteikusi tokiai veiklai leidimą. Tačiau nustatyta, kad minėtas draudimas taikomas konkrečia data apibrėžtu laikotarpiu, t. y. du metus, nes Pakeitimo įstatymo 2 ir 3 straipsniais įtvirtinta, kad ši draudimą įtvirtinusi nuostata neteks galios nuo 2024 m. spalio 1 d.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Istatymų projektais iš esmės nėra siūlomos naujos nuostatos, tik siūloma nuo 2024 m. spalio 1 d. pratęsti Visuomenės informavimo įstatyme nustatyto draudimo – Lietuvos Respublikoje retransliuoti ir (ar) platinti internete Rusijos ar Baltarusijos įsteigtų, tiesiogiai ar netiesiogiai valdomų, kontroliuojamų ar finansuojamų subjektų radijo programas, televizijos programas ir (ar) atskiras programas, išskyrus atvejus, kai Komisija suteikia leidimą retransliuoti ir (ar) platinti tokias programas arba kai jos retransliuojamos ir (ar) platinamos iš Europos Sąjungos valstybių narių ar Europos konvenciją dėl televizijos be sienų ratifikavusių valstybių – galiojimą, šio draudimo taikymo sąlygą susiejant su Strategijos nuostatomis. Toks draudimas galiotų tol, kol pasikeistų (pasibaigtų) Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos (arba kurios nors vienos iš šių valstybių) statusas,

⁸ Žr. VSD ir AOTD 2024 m. parengtas „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas“ (nuoroda: [GR-2024-02-15-LT-1-1.pdf \(vsd.lt\)](#)).

⁹ Žr. Strategijos 16 straipsnyje pažymima, kad auga Rusijos Federacijos įtaka Baltarusijos Respublikai.

įtvirtintas Strategijoje. Kartu siūloma pripažinti netekusiais galios Pakeitimo įstatymo 2 ir 3 straipsnius, kuriais buvo nustatyta, kad draudimą įtvirtinusi nuostata neteks galios nuo 2024 m. spalio 1 d. Priėmus Įstatymų projektus Lietuvos Respublikoje būtų sudarytos sąlygos saugoti visuomenę nuo Rusijos ir Baltarusijos valdžios retoriką perteikiančios dezinformacijos ir jos neigiamos įtakos, taip pat būtų galima tikslingiau naudoti Lietuvos radijo ir televizijos komisijos resursus viešosios informacijos ir ES sankcijų apėjimo mechanizmų stebėsenai, nustatytų ribojimų įgyvendinimui.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Neigiamų priimtų įstatymų pasekmių nenumatoma. Priešingai, siūlomu teisiniu reguliavimu būtų apsaugotas Lietuvos visuomenės interesas gauti teisingą, tikslią ir nešališką informaciją, užkirstas kelias dezinformacijai ir kitoms informacinėms grėsmėms (Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalis, 19 straipsnio 1 dalis).

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymai neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Minėti ribojimai neturės neigiamos įtakos, nes jie jau galioja nuo 2022 m. rugsėjo 29 d., o audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų teikimo rinkos dalyviai bei vartotojai prie esamos situacijos (reguliavimo) yra prisitaikę.

8. Ar Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentų nuostatoms.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymų projektus, jokių kitų teisės aktų priimti nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis numatytų reikalavimų.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Atsižvelgiant į Europos Sąjungos teisės aktus (žr. aiškinamojo rašto 1 ir 2 išnašose pateiktus teisės aktus), darytina išvada, kad Įstatymų projektų nuostatos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai, Europos Sąjungos teisės aktams neprieštarauja.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įstatymams įgyvendinti nereikės priimti įgyvendinamųjų teisės aktų.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymų įgyvendinimas papildomų valstybės biudžeto lėšų nepareikalaus.

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis
Nėra.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
Nėra.